

Povodom pedesete obljetnice Međunarodnog arhivskog vijeća

Prvi pokušaji da se međunarodna suradnja na području arhivske djelatnosti institucionalno organizira sežu na početak ovog stoljeća. Godine 1910. održan je u Bruxellesu prvi međunarodni kongres arhivista i bibliotekara (*Congrès international des archivistes et bibliothécaires*), na kojem se, među ostalim, raspravljalo i o pitanjima koja i danas djeluju posve suvremeno: zaštita i preuzimanje registraturnog gradiva, objavljivanje obavijesnih pomagala, primjena načela provenijencije, problem obrazovanja arhivista, privatni i filmski arhivi i dr. Osnovano je i stalno povjerenstvo čija je zadaća bila da u razmaku od pet godina pripremi sljedeći kongres. Ova je inicijativa, međutim, prekinuta izbijanjem I. svjetskog rata.

Dok je bibliotekarska zajednica razmjerno brzo nastavila rad na institucionalnom povezivanju na međunarodnoj razini, do formiranja Međunarodnog arhivskog vijeća došlo je tek 1948. godine, u okviru programa koji je provodio UNESCO. U međuvremenu su bile pokrenute dvije inicijative čiji je cilj bilo organiziranje arhivista na međunarodnoj razini. U okviru Međunarodnog povjerenstva za povijesne znanosti 1929. godine osnovano je "arhivsko povjerenstvo" koje su činili arhivisti i povjesničari, čija je osnovna zadaća bilo da omogući veću dostupnost i olakša korištenje arhivskog gradiva. U okviru preteče UNESCO-a, Međunarodnog instituta za intelektualnu suradnju, na prijedlog njemačkih predstavnika, 1931. godine je osnovano stručno arhivsko povjerenstvo koje je trebalo izraditi međunarodni arhivski vodič i raditi na usuglašavanju arhivske terminologije. Godine 1934. je objavljen prvi svezak vodiča, no daljnji rad povjerenstva je zastao radi tadašnjih zategnutih političkih odnosa.

Po završetku II. svjetskog rata, u kojem su, naročito na tlu Europe, stradale, uništene ili bile razmještene velike količine arhivskog gradiva, preko UNESCO-a je pokrenuta inicijativa za osnivanje međunarodnog stručnog arhivističkog udruženja koje bi trebalo raditi na obnovi ratom oštećenih arhiva i njihovoj zaštiti u budućim ratnim sukobima, brinuti se za arhivsko gradivo novoosnovanih međunarodnih organizacija i baviti se drugim stručnim pitanjima zaštite i obrade arhivskog gradiva kao što su mikrofilmiranje, izrada obavijesnih pomagala i međunarodnog arhivskog vodiča, obrazovanje i stručno usavršavanje i ujednačavanje arhivske terminologije. Na temelju tog prijedloga, koji je došao od strane arhiva Sjedinjenih Američkih Država, opća skupština UNESCO-a održana u Parizu krajem 1946. preporučila je osnivanje međunarodne stručne arhivističke organizacije. Slijedom te inicijative 9. lipnja 1948. održan je u Parizu sastanak na kojem su sudjelovali arhivski stručnjaci iz osam zemalja, te je tada osnovano Međunarodno arhivsko vijeće (*International Council on Archives – ICA*), a za prvog predsjednika izabran je direktor francuskog nacionalnog arhiva Charles Samaran. U Parizu je 1950. godine održan prvi kongres

na kojem je usvojen statut Međunarodnog arhivskog vijeća, čime je okončan formalni postupak osnivanja.

Međunarodno arhivsko vijeće je prošlo nekoliko faza kroz koje je definiran njegov sadašnji program, ciljevi, ustroj i način rada. Godine 1951. započeo je izlaziti *Archivum*, godišnjak Međunarodnog arhivskog vijeća, kao prvo u nizu njegovih izdanja. Kasnije su pokrenuti i *Bulletin*, *Janus*, serija vodiča o izvorima za povijest pojedinih područja i serija stručnih monografija, uključujući i projekt višejezičnog arhivističkog terminološkog rječnika. 1954. godine osnovan je Međunarodni okrugli stol o arhivima kao tijelo koje treba omogućiti razmjenu iskustava i raspravu o pojedinim stručnim temama u godinama kada se ne održava kongres. Krajem šezdesetih započelo je organiziranje regionalnih arhivističkih organizacija, koje danas, nakon formiranja Tijela za koordinaciju europskog programa, obuhvaćaju sve regije u svijetu. Šezdesetih i sedamdesetih je u osnovi oblikovana i sadašnja organizacijska struktura i definiran način rada pojedinih administrativnih i stručnih tijela.

Organizacija

Međunarodno arhivsko vijeće okuplja središnje nacionalne arhive ili uprave (kategorija A članstva), stručna arhivistička udruženja (kategorija B), ostale arhivske institucije (kategorija C) i pojedince (kategorija D) iz više od 170 zemalja i područja. Djeluje kao nevladina organizacija, što ga čini neovisnim o političkim procesima i odnosima i omogućuje mu da u članstvo uključi i nevladine javne i privatne organizacije i pojedince.

Najviše tijelo Vijeća je Opća skupština koja se sastaje svake četiri godine za vrijeme održavanja kongresa. Pravo glasa na Općoj skupštini imaju članovi u kategoriji A i B, kako bi se održala ravnomjerna regionalna zastupljenost. U godinama između dviju skupština održava se po jedan sastanak delegata, predstavnika članova u kategoriji A i B, koji u okviru programa usvojenog na skupštini odlučuju o godišnjem programu i drugim aktivnostima. Ovi sastanci se održavaju za vrijeme Okruglog stola o arhivima. Skupština bira predsjednika i pet potpredsjednika na vrijeme od četiri godine. Predsjednik je u pravilu predstavnik zemlje domaćina kongresa, jedan potpredsjednik je predstavnik zemlje u kojoj će se održati sljedeći kongres, drugi je predsjednik Okruglog stola o arhivima, dok su ostala tri potpredsjednika voditelji triju povjerenstava MAV-a. Radom MAV-a između dvaju sastanaka delegata, odnosno Opće skupštine upravlja Izvršni odbor, koji pored predsjednika i potpredsjednika čine još i četiri predstavnika regionalnih organizacija, po jedan predstavnik članova u kategoriji B i C, glavni tajnik i blagajnik.

Izvršni odbor djeluje kroz tri komisije: Komisija za razvoj arhiva (*Commission on Archival Development*) koja je nadležna za program razvoja (čine ga predsjednici regionalnih organizacija), Komisija za podršku programu (*Programme Support*

Commission) koja nadzire financijsko poslovanje, i Komisija za program (*Programme Management Commission*) koja je odgovorna za stručni rad MAV-a u okviru različitih povjerenstava, projektnih grupa i sekcija, a brine se i za izdavačku djelatnost. Pored ove tri komisije postoji i posebno Tijelo za koordinaciju europskog programa (*Coordinating Board for the European Programme*) koje usklađuje različite inicijative na europskom području. Administrativne poslove za MAV obavlja Tajništvo.

Regionalne organizacije – ima ih ukupno deset – djeluju u svim regijama svijeta, osim u Europi (za Europu je nakon političkih promjena 1989. osnovano posebno Tijelo za koordinaciju europskog programa). U okviru statuta MAV-a one djeluju autonomno omogućujući suradnju među arhivskim službama u pojedinom dijelu svijeta i poboljšanje standarda stručnoga rada u arhivima u zemljama u razvoju. Komisija za razvoj arhiva brine se za koordinaciju i pomoć u radu regionalnih organizacija, pomaže u planiranju i provođenju njihovih projekata, osiguranju financijskih sredstava i upravlja fondom za razvoj arhiva (FIDA).

Drugi organizacijski oblik unutar MAV-a jesu sekcije, koje okupljaju članove koje povezuje zajednički interes. Uloga je sekcija prvenstveno u tome da omoguće raspravu o pojedinim stručnim pitanjima, razmjenu ideja i provođenje zajedničkih projekata. Svi članovi u kategoriji B automatski su članovi Sekcije stručnih arhivističkih udruženja (*Section of Professional Archivists*). Pored ove, postoji još sedam sekcija: Sekcija za obrazovanje i stručno usavršavanje, Sekcija gospodarskih arhiva, Sekcija arhivista u međunarodnim organizacijama, Sekcija vjerskih arhiva, Sekcija lokalnih arhiva, Sekcija parlamentarnih arhiva i arhiva političkih stranaka i Sekcija sveučilišnih arhiva i arhiva znanstvenoistraživačkih ustanova. U tijeku je i formiranje Sekcije vojnih arhiva, a pokrenuta je i inicijativa za formiranje sekcija audiovizualnih i sportskih arhiva. Sekcije djeluju dosta samostalno, same utvrđuju svoj program rada i među svojim članovima biraju nadzorni odbor koji vodi rad sekcije.

Za posebna pitanja koja su značajna za arhivsku struku formiraju se povjerenstva i projektne grupe. Projektne grupe u odnosu na povjerenstva imaju nešto uži mandat: ponekad se radi o samo jednom projektu, pa se projektna grupa nakon završetka projekta raspušta. Povjerenstva formira Izvršni odbor na prijedlog Komisije za program ili prema odluci Opće skupštine. Svoj program rada povjerenstva donose u suradnji s Komisijom za program. Trenutno postoje sljedeća povjerenstva: Povjerenstvo za arhivske zgrade (ICA/CGQ), Povjerenstvo za opisne standarde (ICA/CDS), Povjerenstvo za elektroničke i druge aktivne zapise (ICA/CER), Povjerenstvo za informacijsku tehnologiju (ICA/CIT), Povjerenstvo za pravna pitanja (ICA/CLM), Povjerenstvo za zaštitu (ICA/CPR) i Povjerenstvo za sigilografiju (ICA/CSG). Povjerenstva rade prema srednjoročnom planu koji pokriva razdoblje između dva kongresa. Trenutno djeluju sljedeće projektne grupe: Projektna grupa za

arhivsku terminologiju (ICA/DAT), Projektna grupa za gradivo s područja arhitekture i graditeljstva (ICA/PAR), Projektna grupa za audiovizualne arhive (ICA/PAV), Projektna grupa za zaštitu arhiva u ratnim sukobima i drugim nesrećama (ICA/PDP) i Projektna grupa za arhive s područja književnosti i umjetnosti (ICA/PLA).

Suradnja s drugim organizacijama

Međunarodno arhivsko vijeće od početka usko surađuje s UNESCO-om i ta je suradnja velikim dijelom zaslužna za širenje MAV-a. Posebno je važna suradnja u okviru programa *General Information Programme (PGL)*, odnosno *Records and Archives Management Programme (RAMP)*, gdje je objavljen velik broj studija o raznim stručnim pitanjima s područja arhivistike. MAV također surađuje u inicijativi *Memory of the World* u okviru koje se nastoji razviti nov pristup zaštiti ugrožene kulturne baštine. Suradnja s UNESCO-om je također važna u aktivnostima MAV-a u zemljama u razvoju.

U posljednje vrijeme naročito se razvija suradnja sa srodnim strukovnim organizacijama. Dugogodišnja suradnja s Međunarodnom federacijom bibliotekarskih udruženja dovela je do potpisivanja okvirnog ugovora o suradnji (Pekiška agenda), u kojem su utvrđena područja buduće suradnje: proučavanje utjecaja tehnologije i standarda za pohranu, pristup i prenošenje teksta, slike i zvuka, razvoj i primjena međunarodnih standarda za elektroničke zapise, zaštita arhivskog i knjižnog gradiva, usklađivanje obrazovnih programa za arhiviste i bibliotekare i unapređenje usluga korisnicima. U suradnji s IFLA-om, ICOM-om i ICOMOS-om osnovano je zajedničko povjerenstvo "Plavog štita" koje se treba baviti zaštitom kulturne baštine u ratnim sukobima. MAV sve više surađuje i s međunarodnim organizacijama koje okupljaju stručnjake s područja upravljanja registraturnim gradivom, kao što su *International Records Management Trust* i *ARMA*. S Vijećem Europe MAV surađuje na više projekata, od kojih treba istaknuti Nacrt Preporuka za standardnu europsku politiku u pogledu dostupnosti arhivskoga gradiva koji treba ujednačiti uvjete dostupnosti arhivskoga gradiva u europskim zemljama i omogućiti veću otvorenost arhiva.

Jozo Ivanović